

Fel debatt om a-kassan

Högre a-kassa innebär ett bättre inkomstskydd men har ett pris i form av högre arbetslöshet. Avvägningen som måste göras grundas på värderingar. Men partierna låtsas något annat.

Lars Calmfors är professor i internationell ekonomi vid Stockholms universitet och fristående kolumnist i Dagens Nyheter.

En av de viktigaste skiljelinjerna i den ekonomisk-politiska debatten gäller inkomstskyddet vid arbetslöshet. En av alliansregeringens första åtgärder efter tillträdet 2006 var att göra arbetslöshetsförsäkringen mindre generös. Taket i a-kassan – den högsta möjliga dagersättningen – sänktes för de första 100 dagarna av arbetslöshet från 730 till 680 kronor. För arbetslösa som inte slår i taket infördes en avtrappning av ersättningen, så att den efter viss tid sjunker från 80 till 70 procent av tidigare arbetsinkomst och så småningom till 65 procent (när en arbetslös övergår till jobb- och utvecklingsgarantin).

Taket i a-kassan är detsamma i dag som 2002 trots att både priser och löner stigit. Den högsta ersättningen har därför sjunkit från cirka 55 procent av genomsnittslönen för tio år sedan till bara 40 procent i dag. Det är en viktig orsak till att endast en mindre del av de arbetslösa nu får 80 procent av sin tidigare inkomst i a-kassa.

Det finns två goda skäl att reflektera över arbetslöshetsförsäkringens inkomstskydd. Det första är sakfrågan om lämpliga ersättningsnivåer. Det andra skälet gäller möjligheterna till en informativ politisk debatt så att väljarna kan ta ställning på sakliga grunder.

För- och nackdelar med olika ersättningsnivåer är väl belysta i arbetsmarknadsforskningen. Det ligger ett självklart värde i att skydda människor som utan egen förskyllan blir arbetslösa mot inkomstförluster. Men en mer generös försäkring tenderar också att öka arbetslösheten. Den främsta orsaken är att den enskilda individens *reservationslön* – den lägsta lön man

är beredd att ta ett jobb till – kan väntas vara högre ju mer generös arbetslöshetsersättningen är. Högre lönekostnader innebär att arbetsgivarna skapar färre arbeten. Det är också rimligt att tro att a-kassenivån påverkar intensiteten med vilken de arbetslösa söker efter jobb. Ett stort antal studier i olika länder ger stöd för att högre arbetslöshetsersättning ökar arbetslösheten.

Forskningen kan emellertid inte avgöra vilken avvägning mellan försäkringsskydd och drivkrafter för jobb som är önskvärd, eftersom frågan också involverar rena värderingar. En central fråga är då om den politiska debatten verkligen ger väljarna det underlag som de behöver för att kunna ta ställning. Svaret är tyvärr nej.

Ett belysande exempel är debatten i SVT:s "Agenda" häromdagen mellan Socialdemokraternas Ylva Johansson och arbetsmarknadsminister Hillevi Engström.

Ylva Johansson hade två argument för att lägre a-kassa inte ger fler jobb. Det ena var att arbetslösheten i dag är högre än före förändringarna. Argumentet är djupt missvisande, eftersom arbetslösheten på några års sikt framför allt bestäms av konjunkturen.

Johanssons andra argument var att a-kassenivån inte kan påverka arbetslösheten därför att de arbetslösa inget hellre vill än att arbeta. Självfallet vill nästan alla arbetslösa ha ett jobb. Men det finns ingen motsättning mellan det och att den tid det tar att hitta ett jobb ändå påverkas av arbetslöshetsersättningens nivå. Det vore sensationellt om försäkringstagarnas beteende inte skulle påverkas av ersättningsvillkoren i arbetslöshetsförsäkringen till skillnad från i alla andra försäkringar. Det inser

förstås också oppositionen: det är skälet till att den inte argumenterar för 100 procents ersättningsgrad.

Engström hänvisade i stället till att antalet sysselsatta personer ökat sedan 2006. Även det är ett dåligt argument, eftersom befolkningen samtidigt växt och andelen sysselsatta av befolkningen därför ändå minskat. Engström ville inte heller erkänna att den lägre a-kassan i sig just syftat till att minska arbetslösheten utan framställde den i stället som en följd av att resurserna inte räcker till allt som är angeläget.

Den politiska debatten ger inte en rättvisande bild av det avvägningsproblem det är fråga om. Högre a-kassa innebär ett bättre inkomstskydd men har ett pris i form av långsiktigt högre arbetslöshet. I stället för en debatt om att de två politiska blocken har olika värderingar av hur denna avvägning bör göras, blir det en diskussion om sambandet mellan arbetslöshetsersättning och arbetslöshet. Det är en rent nationalekonomisk forskningsfråga som politikerna saknar kompetens att bedöma.

Min egen värdering är att taket i a-kassan nu blivit så lågt i förhållande till inkomsterna att det bör höjas. Dessutom bör taket indexeras till lönenivån så att inte ersättningsgraden successivt urholkas när lönerna stiger.

Ett högre tak kommer långsiktigt att ha ett pris i form av mer arbetslöshet än annars skulle bli fallet, men enligt min uppfattning är det ändå en rimlig avvägning för att inte försäkringsskyddet ska bli alltför dåligt. Kortsiktigt finns inte denna målkonflikt. I nuvarande konjunkturförsvagning är det snarast en fördel med den efterfrågestimulans som en a-kassehöjning skulle innebära.

Min egen värdering är att taket i a-kassan nu blivit så lågt i förhållande till inkomsterna att det bör höjas.